

مزایا و محدودیت‌های آموزش مجازی در فرآیند یاددهی - یادگیری دانش آموزان

مسعود خاندل

کارشناس ارشد راهنمایی و مشاوره دانشگاه آزاد واحد ابهر
Babakhani638@gmail.com

چکیده

آموزش مجازی (الکترونیکی) با توجه به شیوع ویروس کرونا در بسیاری از کشورهای جهان به عنوان یک ضرورت شناخته شده است. در کشور ما نیز اهمیت استفاده و توسعه این نوع از آموزش در فرآیند یاددهی - یادگیری دانش آموزان مورد توجه قرار گرفته است. در این تحقیق سعی شده است با روش توصیفی - تحلیلی و با جستجو در منابع کتابخانه‌ای و نیز بانک‌های اطلاعاتی، اطلاعات لازم در ارتباط با مزایا و محدودیت‌های آموزش مجازی در فرآیند یاددهی - یادگیری دانش آموزان جمع آوری و مورد بحث و تفسیر قرار گیرد. از این رو پس از بررسی پژوهش‌ها و مطالعات انجام گرفته در این خصوص، مزایا و محدودیت‌های آموزش مجازی را از ابعاد متفاوتی اعم از آموزشی، اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، روان‌شناختی و فنی مورد توجه قرار داده و در نهایت راهکارهایی برای کاهش محدودیت‌ها و نقاط ضعف آموزش مجازی در نظام تعلیم و تربیت کشور ارائه گردیده است. اگر بخواهیم آموزش مجازی مفید و مؤثر باشد، باید ابزارهای لازم مثل تلفن همراه، تبلت، رایانه، اینترنت با پهنای باند زیاد در اختیار معلمان و دانش آموزان باشد. بدون فراهم کردن زیرساخت‌های آموزش مجازی، نمی‌توان به پیاده سازی و اثربخشی آن امیدوار بود.

واژگان کلیدی: آموزش مجازی، مزایا و محدودیت‌ها، فرآیند یاددهی - یادگیری، دانش آموزان

مقدمه

امروزه به لطف فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی (رسانه‌ها)، امکان دسترسی به آموزش متناسب با نیاز انسان محقق شده است. با توسعه روزافزون ارتباطات در سطح جهان و وجود امکانات ارتباطی نظیر اینترنت، گسترش قابل توجه شبکه‌های اجتماعی و فناوری رایانه‌ای، آموزش، ارزانتر و در دسترس همگان قرار دارد. پتانسیل ارتباطات سمعی و بصری فناوری اطلاعات از طریق استفاده از ابزارها و راه‌های جایگزین برای آموزشی فراتر از مرزهای مدارس سنتی از اهمیت بسزایی برخوردار است (Franky & Chiappe, 2018).

امروزه شیوه آموزش مجازی، پدیده‌ای نو محسوب می‌شود و هنوز در بسیاری از نقاط جهان ناشناخته مانده یا شناخت اندکی از آن وجود دارد. اگرچه ویروس کرونا موجب تعطیلی ناخواسته و طولانی مدت مدارس شد؛ اما جریان آموزش هیچگاه متوقف نبوده است (حسینی و نعمتی، ۱۳۹۹). در سال‌های اخیر، استفاده از اپلیکیشن شبکه‌های اجتماعی به طور چشمگیری خصوصاً در میان دانش آموزان رشد کرده است. با این حال، دانش بسیار کمی در مورد مقیاس استفاده، هدف، نحوه استفاده از این اپلیکیشن‌ها توسط دانش آموزان به ویژه اینکه آیا این اپلیکیشن‌ها به پیشرفت تحصیلی آنها کمک می‌کند و یا صدمه می‌رساند، در اختیار است (رشیدی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱).

اثربخشی آموزش‌های مجازی به آگاهی و توجه لازم معلمان به عناصر اصلی فرآیند یاددهی - یادگیری و ارتباط بهینه اجزای آن مربوط می‌گردد. عناصر اصلی فرآیند یاددهی - یادگیری عبارتند از: شفاف سازی هدف‌های یادگیری برای دانش آموزان،

تعیین محتوی و فعالیت‌های یادگیری، تعیین فعالیت‌های علمی و عملی برای تکمیل و تثبیت یادگیری، بهره‌گیری از راهبرد های تدریس فعال (نظیر اکتشافی ، سکو سازی و معکوس)، ایجاد موقعیت‌های یادگیری متعدد و متنوع و به کارگیری از روش‌های متنوع ارزشیابی از یادگیری دانش‌آموزان (نظیر: عملی ، عملکردی، شفاهی و کتبی). برای ترکیب این اجزا تهیه طرح آموزشی ضروری است. در طراحی آموزشی بهره‌گیری از راهبردهای یادگیری فعال، خلاق محور، خودتنظیمی و شخصی سازی یادگیری دانش‌آموزان ضروری است. هدف از طراحی آموزشی پیش‌بینی و نظم دادن به فرصتها و استفاده بهینه از شرایط و امکانات در فرایند یاددهی- یادگیری است (سمعی، ۱۳۹۹). برخی از فعالیت‌های یاددهی- یادگیری که می‌توان از آنها در آموزش مجازی استفاده نمود عبارتند از مرور سؤالات، گزارش تحقیق، مطالعات موردی، مطالعات تصویری، امتحانات، شبیه‌سازی‌ها و بحث (Harington & Oliver, 2002).

دانش‌آموزان از اپلیکیشن و نرم‌افزارهای مختلفی برای آموزش الکترونیکی و یا به اصطلاح مجازی استفاده می‌کنند. منظور از آموزش مجازی یا آموزش الکترونیکی به طور کلی بهره‌گیری از سیستم‌های الکترونیکی مثل کامپیوتر، اینترنت، دیسک‌های چند رسانه‌ای، نشریه‌های الکترونیکی و خبرنامه‌های مجازی نظیر این هاست که با هدف کاستن از رفت و آمدها و صرفه جویی در وقت و هزینه و در ضمن یادگیری بهتر و آسان‌تر صورت می‌گیرد. البته سیستم‌هایی که تحت عنوان یادگیری الکترونیکی قرار می‌گیرند و امکان یادگیری از راه دور را فراهم می‌کنند بسیار متنوع هستند، ولی در وهله اول آنچه که مهم است آگاهی علاقه‌مندان از نوع این سیستم‌ها و انتخاب صحیح و نحوه استفاده درست از آن هاست. این سیستم‌ها گاهی می‌توانند جایگزین کلاس‌های حضوری هم باشند. در عین حال برای افراد سخت‌کوش و علاقه‌مند می‌تواند مکمل کتاب و کلاس باشد. در یک جمله می‌توان گفت آموزش الکترونیکی آوردن یادگیری برای مردم است به جای آوردن مردم برای یادگیری. در یادگیری الکترونیکی غیر از اینترنت، دیسک‌های آموزشی، ویدئوهای آموزشی و همچنین ماهواره استفاده می‌شود و این نوع یادگیری مزایا و محدودیت‌های مختلفی از لحاظ اقتصادی، آموزشی، فرهنگی و زمانی دارد (شاه بیگی و نظری، ۱۳۹۰: ۴۸).

در نظام آموزش و پرورش ایران و کشورهای مختلف محققین به بررسی ابعاد و جنبه‌های مختلفی از آموزش مجازی پرداخته‌اند. تعدادی از این پژوهش‌ها را که ارتباط بیشتری با موضوع پژوهش حاضر دارند مورد بررسی و تحلیل قرار می‌دهیم:

محمدی و ناصح (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان مدیریت مدرسه در دوره کرونا و چالش‌های آموزش مجازی که با روش توصیفی- تحلیلی و بررسی منابع کتابخانه‌ای انجام شد به این نتایج دست یافتند که از جمله بارزترین مشکلات آموزش مجازی در ایران، عدم دسترسی همه به تلفن همراه هوشمند و اینترنت پرسرعت و همچنین مهارت و آشنایی ناکافی معلمان و دانش‌آموزان برای ارائه و دریافت آموزش غیرحضوری و کار با نرم‌افزارهای آموزشی است. کمتر بودن هزینه آموزش مجازی نسبت به آموزش حضوری، حذف تردها برای دریافت آموزش و عدم وابستگی آموزش مجازی به زمان و مکان نیز برخی از مزایای آموزش مجازی می‌باشد.

دهقانی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «واکاوی چالش‌های آموزش مجازی دوره‌ی ابتدایی در دوره‌ی بحران کرونا: رویکرد پدیدارشناسی» که با هدف تحلیل ادراک و تجربه زیسته معلمان دوره‌ی ابتدایی از آموزش مجازی انجام شد. این پژوهش به شیوه کیفی و روش پدیدارشناسی انجام شده است. میدان پژوهش، شامل همه معلمان دوره‌ی ابتدایی منطقه شهاب قشم بوده است که انتخاب مشارکت‌کنندگان به صورت هدفمند و مصاحبه‌ها به صورت نیمه ساختاریافته و هم‌چنین با اشباع نظری، تعداد ده نفر انتخاب شده‌اند. در این پژوهش داده‌ها با استفاده از روش هفت مرحله‌ای کلایزی مورد تحلیل قرار گرفته است. تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها، منجر به شناسایی چهار درون‌مایه اصلی گردیده است که شامل چالش‌های مربوط به معلم، مربوط به دانش‌آموز، مربوط به والدین و مربوط به زیرساخت‌ها است. نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد آموزش مجازی در دوره‌ی ابتدایی با چالش‌های گوناگونی مواجه است و هنوز تا دست یافتن به حالت بهینه فاصله دارد و یکی از

راهکارهای بهبود کیفیت آن مستلزم دوری از غیررسمی و نامطلوب پنداشتن آموزش مجازی از طرف متصدیان و افراد دخیل در فرایند آموزشی است.

مصیبه اردکانی و همکاران (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان «مشکلات و چالش‌های آموزش مجازی در دوران شیوع ویروس کرونا در مقطع ابتدایی» انجام دادند هدف از این پژوهش شناسایی مشکلات و چالش‌های آموزش مجازی در دوران شیوع کرونا در مقطع ابتدایی بوده است. این پژوهش، کیفی و از نظر ماهیت پژوهش از نوع پدیدارشناسی اکتشافی بوده است. جامعه هدف پژوهش شامل کلیه خانواده‌های دانش‌آموزان مقطع ابتدایی ساکن شهرستان اردکان بوده است که در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ دارای حداقل یک دانش‌آموز در این مقطع بودند. نمونه‌گیری به صورت هدفمند انجام شده است و مصاحبه نیمه ساختار یافته تا رسیدن به اشباع داده‌ها ادامه پیدا کرده است. با تجزیه و تحلیل داده‌ها، مشکلات آموزش مجازی در حوزه‌های «آموزش»، «معلم و مدرسه»، «والدین»، «دانش‌آموزان» و «زیرساخت‌های آموزش مجازی» شناسایی شد. نتایج نشان داد که مشکلات آموزش مجازی در دوران شیوع ویروس کرونا، نه تنها متفاوت از مشکلات آموزش حضوری است؛ بلکه، به دلیل عدم آمادگی خانواده‌ها برای مواجهه با این مشکلات، گستردگی بیشتری نیز نسبت به آموزش‌های مجازی پیش از این دارند.

پیچر و همکاران^۱ (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان «انتظارات و تجربیات دانش‌آموزان از آموزش الکترونیکی: رابطه آن‌ها با دستاوردهای یادگیری و رضایت از دوره» به این یافته‌ها دست یافتند: آموزش مجازی به مثابه عاملی شناخته شده است که فرآیند یادگیری را تسهیل می‌بخشد و منجر به توسعه دستاوردهای دانشجویان با استفاده از فناوری می‌شود. بنابراین، آموزش مجازی برای این یادگیرندگان امری مهم تلقی می‌شود. این فناوری می‌تواند پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان را بهبود بخشد و در دستیابی به بخشی از اهداف آموزشی استاندارد بدون هیچ دسترسی به مدرسه یا دانشگاه یاری رساند.

فیرات و همکاران^۲ (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان «سطح انگیزش درونی دانش‌آموزان آموزش از راه دور در محیط‌های آموزشی» که با هدف تعیین سطح انگیزش درونی دانش‌آموزان دبیرستانی آموزش آزاد و از راه دور انجام شده است. بدین ترتیب، داده‌ها از ۱۶۳۹ دانش‌آموز آموزش از راه دور در ۲۲ برنامه، از طریق پرسشنامه انگیزش درونی در آموزش الکترونیکی که برای این منظور تهیه و اعتبار سنجی شده بود، جمع‌آوری شد. تحلیل‌های انجام‌شده نشان می‌دهد که سطح انگیزه درونی دانش‌آموزان آموزش آزاد و از راه دور در محیط‌های آموزش الکترونیکی بالا است، اما از نظر جنسیت، ساختار برنامه، نوع آموزش (ترکیب از راه دور) تفاوت آماری معنی‌داری وجود ندارد. به طور کلی به این نتیجه دست یافتند که آموزش مجازی می‌تواند انگیزش درونی و علاقه‌مندی دانش‌آموزان را افزایش دهد.

رومانوف و نوگی^۳ (۲۰۱۸) در پژوهشی به بیان معایب آموزش مجازی پرداخته‌اند، آنان معایب آموزش مجازی را این موارد دانسته‌اند: عدم دسترسی به اینترنت و کامپیوتر و گوشی در همه نقاط؛ نداشتن و یا ناکافی بودن مهارت معلمان برای تدریس در بستر نرم‌افزارهای آموزش مجازی؛ آموزش مجازی بیش از حد به تکنولوژی وابسته است؛ برای برخی سازماندهی خود و انگیزه داشتن در این روش سخت است؛ آشنایی کم دانش‌آموزان از نحوه استفاده از کلاس‌های الکترونیکی و آموزش مجازی؛ در آموزش مجازی بازخورد ممکن است کافی نباشد.

بررسی پژوهش‌های صورت گرفته نشانگر این است که آموزش مجازی در دهه‌های اخیر در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه در کنار آموزش حضوری در فرآیند یاددهی - یادگیری فراگیران مطرح بوده و در نظام آموزشی ایران نیز در سطح مراکز دانشگاهی تا حدودی مورد استفاده واقع شده است اما می‌توان گفت در سطح مدارس و نظام آموزش و پرورش کشور برای آموزش دانش‌آموزان استفاده قابل توجه‌ای نداشته است. با همه گیری ویروس جدید کرونا (کووید-۱۹) و تعطیل شدن

¹ Paechter et al

² Firat et al

³ Romanov & Nevgi

آموزش حضوری، نظام آموزشی کشور با چالش‌های فراوانی مواجه شده است. و ناخواسته به سمت آموزش مجازی که در این شرایط مناسب‌ترین شیوهی آموزشی است گرایش پیدا کرده است. آموزش مجازی علی‌رغم مزیت‌هایی که دارد با چالش‌هایی نیز مواجه است. پژوهش حاضر، با هدف بررسی مزایا و محدودیت‌های آموزش مجازی در فرآیند یاددهی-یادگیری دانش آموزان انجام پذیرفته است.

روش تحقیق

در این تحقیق سعی شده است با روش توصیفی-تحلیلی و با جستجو در منابع کتابخانه‌ای و نیز بانک‌های اطلاعاتی، اطلاعات لازم در ارتباط با مزایا و محدودیت‌های آموزش مجازی در فرآیند یاددهی-یادگیری دانش آموزان، جمع‌آوری و مورد بحث و تفسیر قرار دهیم. در تحقیقات توصیفی، محقق به دنبال چگونگی بودن موضوع است، و می‌خواهد بداند پدیده، متغیر، شی یا مطلب چگونه است. تحقیقات توصیفی هم جنبه کاربردی دارد و هم جنبه مبنایی، در بعد کاربردی از نتایج در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی استفاده می‌شود. در بعد بنیادی یا مبنایی به کشف حقایق و واقعیت‌های جهان خلقت می‌پردازد (بازرگان، ۱۳۹۴).

یافته‌ها

مزایای آموزش مجازی

در این بخش به بررسی مزایای استفاده از آموزش مجازی از جنبه‌ها و ابعاد مختلف آموزشی، فرهنگی، اقتصادی و زمانی می‌پردازیم.

مزایای شیوهی آموزش مجازی از لحاظ آموزشی:

- پشتیبانی از تعداد زیادی فراگیر در یک درس
- توجه به انتظارات، نیازها و توانایی‌های دانش آموزان
- دسترسی به کلاس‌های مختلف بدون محدودیت مکانی
- سهولت دسترسی به منابع و اطلاعات مختلف و به روز
- استفاده نمودن از پژوهش‌های هم‌کلاسی‌ها و به اشتراک گذاشتن محتوای آموزشی توسط دانش آموزان
- امکان ثبت و ضبط فعالیت‌های آموزشی و استفاده مکرر و بدون محدودیت از آن
- یادگیری در این روش تولید محصولات و روش‌های جدید است و نه بازگرداندن اطلاعات قدیمی بدون تغییر
- پیگیری مستمر پیشرفت تحصیلی و ارائه بازخورد آنی به فراگیران
- بالا بردن سطح علمی- رسانه‌ای فراگیران از لحاظ آشنایی با نرم‌افزارها و برنامه‌های مختلف آموزشی
- عدم نیاز به حضور فیزیکی معلم در کلاس درس
- در آموزش مجازی اصول یادگیری دانش آموز محور بوده و این امکان به شخص داده می‌شود که خود به دنبال یادگیری و تجزیه و تحلیل برود. این مسأله تأثیر بسیار زیادی بر افزایش کیفیت آموزش و یادگیری دارد.
- ارائه و آماده‌سازی مدل‌های مختلف آموزشی
- نحوی ارائه محتوای آموزشی در شیوهی آموزش مجازی از جذابیت بیشتری برای مخاطبین برخوردار است.
- سرعت فراگیری آموزش الکترونیکی نسبت به آموزش سنتی به مراتب بیشتر بوده و فراگیران این دوره‌ها می‌توانند مطالبی را که با آنها آشنایی دارند مطالعه نکرده و به بررسی مواد جدید بپردازند.
- انعطاف پذیری بیشتر در یادگیری دانش آموزان می‌تواند از جلوه‌های بصری و صوتی، استفاده بیشتری داشته باشند.
- افزایش نیروی انسانی مجرب همگام با فناوری اطلاعات و ارتباطات

- در بستر نرم افزارهای آموزش مجازی می توان انواع مختلف آزمون های بررسی عملکرد فراگیران را طراحی و اجرا نمود.

مزایای شیوهی آموزش مجازی از لحاظ اجتماعی- فرهنگی

- جهانی بودن یادگیری الکترونیکی به دلیل استفاده از اینترنت

- امکان ساخت اجتماع (تشکیل گروه) توسط افراد در محیط وب و شبکه های اجتماعی

- بالا بردن سطح فرهنگی جامعه

مزایای شیوهی آموزش مجازی از لحاظ اقتصادی

- کاهش هزینه های رفت و آمد و حذف تردها برای دریافت آموزش

- کاهش هزینه های تولید لوازم تحریر زیرا وقتی مطالب به صورت متن، تصویر، صدا، و حرکت ارائه

می شود دیگر نیاز کمتری به یادداشت برداری با کاغذ و قلم است که خود باعث صرفه جویی در تولید چنین وسایلی است که خود این امر نیز موجب حفظ محیط زیست و توسعه پایدار کشور می شود.

مزایای شیوهی آموزش مجازی از لحاظ زمانی

- به روز رسانی اطلاعات با سرعت بالا

- محدود نبودن آموزش مجازی به زمان و مکان خاص و در دسترس بودن آن به طور ۲۴ ساعته به گونه ای که اکثر برنامه های آموزش مجازی را می توان در زمان نیاز به آن استفاده کرد.

محدودیت های آموزش مجازی

در این بخش به بررسی محدودیت های استفاده از آموزش مجازی از جنبه ها و ابعاد مختلف آموزشی، روان شناختی، فرهنگی، اقتصادی و فنی می پردازیم.

محدودیت های شیوهی آموزش مجازی از لحاظ آموزشی

- نا آشنا بودن و یا آشنایی کم برخی از دانش آموزان با نحوه استفاده از کلاس های الکترونیکی و آموزش مجازی

- ناکافی بودن دانش و مهارت برخی از معلمان برای استفاده از نرم افزارها و برنامه های ویژه آموزش مجازی

- ترک تحصیل دانش آموزانی که دسترسی به کلاس های مجازی ندارند

- رقابت تحصیلی در آموزش مجازی کم رنگ تر است

- ممکن است در این شیوه بازخورد مناسب و تاثیر گذار ایجاد نگردد در آموزش حضوری، معلم می تواند به خوبی به دانش آموزان بازخورد دهد و ایرادات آنها را برطرف کند

- عدم ارزیابی صحیح برخی از دانش آموزان در آموزش مجازی، در این شیوه آموزش برخی از دانش آموزان فرصت طلب در زمان برگزاری آزمون به تقلب روی می آورند و معلم نمی تواند ارزیابی دقیقی از سطح معلومات آنها بدست آورد

- حمایت و پشتیبانی رو در رو یکی از کمبودهای اصلی این نوع آموزش است

- نکته دیگری که در آموزش حضوری رعایت می شود و در آموزش مجازی مغفول مانده است بحث توجه به تفاوت های فردی در آموزش است.

محدودیت های شیوهی آموزش مجازی از لحاظ روان شناختی

- دور شدن از روابط انسانی و حرکت به سوی دنیای مجازی، و به طور مشخص کاهش ارتباط رو در رو دانش آموزان با معلم، محیط واقعی آموزشی و همکلاسی های خود باعث اضطراب در بعضی از فراگیران می شود.

- کم رنگ شدن جنبه عاطفی و حمایتی در آموزش مجازی اشاره کرد که یکی از دلایل آن عدم حضور مدرس و ارتباط رو درروست

- در برخی از دانش آموزان انگیزه مطالعه و یادگیری و نیز حس مسئولیت پذیری در این شیوه آموزش کاهش می یابد

- استفاده طولانی مدت از موبایل و تبلت، باعث بروز مشکلات جسمی در دانش آموزان شده و این مسأله دغدغه ذهنی والدین شده است

- برخی از کلاس‌های آموزش مجازی خسته‌کننده و کسل‌کننده هستند و دانش آموزان رغبتی برای شرکت در کلاس ندارند. محدودیت‌های شیوهی آموزش مجازی از لحاظ اجتماعی - فرهنگی

- تداوم حضور در فضای مجازی و عدم تعامل مثبت دانش آموزان باعث تغییر در نوع و کیفیت ارتباطات می‌شود. دانش آموزان بیشتر در فضای مجازی باهم در تعامل هستند. عدم سواد رسانه ای در بین دانش آموزان این ارتباطات را مخاطره آمیز می‌کند و امکان ایجاد «ارتباطات ناسالم» تقویت می‌نماید.

محدودیت‌های شیوهی آموزش مجازی از لحاظ اقتصادی

- هزینه نسبتاً زیاد استفاده از بسته‌های اینترنتی

- نبود امکانات آموزش مجازی برای دانش آموزان، هزینه اضافه‌ای را به خانواده‌ها تحمیل کرده است.

محدودیت‌های شیوهی آموزش مجازی از لحاظ فنی

- کمبود زیرساخت‌های لازم برای آموزش مجازی با کمک اینترنت از قبیل محدودیت در پهنای باند که باعث کارایی کمتر در صدا، ویدیو، تصاویر متحرک می‌باشد و نیز عدم دسترسی به اینترنت در برخی از نقاط کشور

- عدم دسترسی برخی از دانش آموزان به ابزارهای لازم برای آموزش مانند کامپیوتر، تبلت و گوشی هوشمند

- فراهم نبودن امکانات فناوری برای معلمان، آنها را در ارائه تدریس مطلوب بازداشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

آموزش در مدارس تا سال‌ها پیش تنها محدود به حضور فیزیکی در کلاس‌های مختلف بود. و روند مجازی سازی آموزش به آرامی آغاز شده بود، و چند سالی بود که با توجه به توسعه اینترنت استفاده از آموزش مجازی در کنار آموزش به سبک سنتی در برخی از مدارس خاص شروع شده بود. اما در طی همه گیری ویروس کرونا این روند پیشرفت قابل توجهی پیدا کرده است. در عصر ارتباطات، الگوهای سنتی آموزش تغییر کرده و دانش آموزان با طیف گسترده ای از دانش و اطلاعات روبرو هستند، آموزش سنتی مجبور است خود را با تغییرات جدید سازگار نماید. و می‌توان گفت امروزه بهره گیری از آموزش مجازی در آموزش و پرورش ضرورت و اهمیت غیرقابل انکاری دارد. و فناوری اطلاعات و ارتباطات روز به روز جای بیشتری در آموزش و پرورش باز می‌کند. در دوران پسا کرونا، ممکن است مدارس خاص آموزش مجازی را به طور کامل جایگزین مدارس سنتی کنند؛ لذا در شرایط ناگزیر کنونی، تجزیه و تحلیل مزایا و محدودیت‌های آموزش مجازی برای یافتن اقدامات مناسب برای افزایش کیفیت و اثربخشی آموزش قابل توجه است.

یافته‌های پژوهش حاضر بیانگر این است که بکارگیری آموزش مجازی در فرآیند یاددهی- یادگیری دانش آموزان در ابعاد مختلف آموزشی، اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، روان‌شناختی و فنی دارای مزایا و محدودیت‌هایی می‌باشد. بنابراین فرصت‌ها و چالش‌هایی پیش روی این نحوه از آموزش وجود دارد. این یافته همسو با نتایج تحقیقات محمدی و ناصح (۱۳۹۹)، دهقانی و همکاران (۱۳۹۹)، مصیبی اردکانی و همکاران (۱۴۰۰)، پیچر و همکاران (۲۰۱۰) و رومانوف و نوگی (۲۰۱۸) می‌باشد.

اگر بخواهیم آموزش مجازی مفید و مؤثر باشد، باید ابزارهای لازم مثل موبایل، تبلت، کامپیوتر، اینترنت با پهنای باند زیاد در اختیار معلمان و دانش آموزان باشد. بدون فراهم کردن زیرساخت‌های آموزش مجازی، نمی‌توان به پیاده سازی و اثربخشی آن امیدوار بود. همچنین لازم است کارگاه‌ها و دوره‌های ضمن خدمت در خصوص آموزش نحوه کار با نرم افزارهای آموزش الکترونیکی و تولید محتوا برای معلمان برگزار گردد این اقدام به طراحی مواد درسی بهتر و کارآمدتر کمک می‌کند. همچنین پیشنهاد می‌گردد کارگاه‌های با موضوعات، چگونگی استفاده از فناوری‌ها و نرم افزارهای آموزش مجازی، سواد رسانه‌ای و

راهکارهای پیشگیری از آسیب‌های روانی - اجتماعی فضای مجازی برای دانش‌آموزان برگزار گردد. از لحاظ فنی نیز لازم است با توسعه زیر ساخت‌های مخابراتی و رفع محدودیت‌های شبکه‌های ارتباطی، دانش‌آموزان و معلمان سراسر کشور را از اینترنتی با پهنای باند و سرعت مناسب بهره‌مند نمایند.

منابع

- بازرگان هرندی، عباس، مقدمه ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته: رویکردهای متداول در علوم رفتاری، تهران: انتشارات دیدار، ۱۳۹۴.
- حسینی، آرزو؛ نعمتی، هانیه، تاثیر سواد اولیا بر آموزش مجازی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی. کنفرانس ملی یافته‌های نوین در حوزه یاددهی و یادگیری در دوره ابتدایی. انجمن مطالعات برنامه درسی ایران شعبه هرمزگان، ۱۳۹۹.
- رشیدی، محمد؛ ساداتی، سیده زهره؛ شوبکلانی، فاطمه، چالش‌های آموزش مجازی در مقطع ابتدایی در دوران کرونا. پنجمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی. گرجستان، تفریس، ۱۴۰۰
- دهقانی، مرضیه؛ آزاد، بهروز و تاملی، حامد، واکاوی چالش‌های آموزش مجازی دوره ی ابتدایی در دوره ی بحران کرونا: رویکرد پدیدارشناسی. اولین همایش ملی یادگیری سیار، از نظر تا عمل، تهران، ۱۳۹۹
- سمیعی، مرتضی، بهینه سازی فرآیند یاددهی یادگیری برای افزایش کیفیت تدریس معلمان در فضای مجازی. پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش. قابل دسترس در: <https://www.pana.ir/news/1149703>. ۱۳۹۹.
- شاه بیگی، نازنین و نظری، سمانه ، آموزش مجازی، مزایا و محدودیت ها. مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد، دوره ششم، شماره ۱ ، صص ۴۷-۵۴، ۱۳۹۰.
- محمدی، زینب و ناصح، جواد، مدیریت مدرسه در دوره کرونا و چالش‌های آموزش مجازی، سومین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی، مشاوره، تعلیم و تربیت، مشهد، ۱۳۹۹
- مصیبی اردکانی ملیحه؛ رضایور میرصالح، یاسر و بهجتی اردکانی، فاطمه، مشکلات و چالش‌های آموزش مجازی در دوران شیوع ویروس کرونا در مقطع ابتدایی. فصلنامه آموزش پژوهی، ۷ (۲۷): ۶۵-۷۹. ۱۴۰۰
- Firat, M., Kılınc, H., & Yüzer, T. V. (2018). **Level of intrinsic motivation of distance education students in elearning environments**. Journal of Computer Assisted Learning, 34(1), 63-70.
- Franky, A. P., & Chiappe, A. (2018). **ICT and home-educating families: a qualitative multiple case study**. Ensaio: Avaliação e Políticas Públicas em Educação, 26(101), 1324- 1346.
- Harrington, J., & Oliver., R. (2002). **Online learning design for dummies: Professional development strategies for beginning online designer**. Chesapeake, VA: AACE, P 1500.
- Paechter, M., Maier, B., & Macher, D. (2010). **Students' expectations of and experiences in e-learning: Their relation to learning achievements and course satisfaction**. Computers & Education, 54(1), 222 -229.
- Romanov, K., & Nevgi, A. (2018). **Student Activity and Learning Outcomes in a Virtual Learning Enviroment**. Learn Environ Res, 11 (2): 62-153.

11th National Conference on Management & Humanistic Science Research in Iran

10 March 2022 - Tehran

یازدهمین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی در ایران

محل برگزاری: تهران

۱۹ اسفند ۱۴۰۰

